

NOTAT

Til: Det nasjonale fagskoleutvalget
Fra: Rådet for offentlige fagskoler - RFF
Dato: 15.05.14

Fagskoleutdanning – et uforløst potensial

Med utgangspunkt i det fremskrevne kompetansebehovet for arbeidstakere med fagutdanning og kortere høyere utdanning, er det naturlig å se på hvilke nasjonale grep som må til for å sikre robuste systemer for å utdanne for dette behovet. Fagskoleutdanningen representerer en undervurdert ressurs som kan gi et vesentlig bidrag til å løse viktige samfunnsmessige kompetansebehov på tertiært nivå. For å utnytte dette potensiale er det nødvendig å utvikle en nasjonal strategi som utnytter mulighetene i fagskoleutdanningen, sikrer god finansiering, forutsigbare rammevilkår og bygger og synliggjør fagskoleutdanningen som en attraktiv karrierevei og et alternativ til universitets- og høyskoleutdanning.

Dagens situasjon

Tilstandsrapporten for fagskolesektoren 2013 fra Kunnskapsdepartementet viser at det totalt var 16420 studenter, hvorav 56% ved private og 44% ved offentlige fagskoler. Det var totalt 111 fagskoler som ga 744 forskjellige fagskoleutdanninger. De mannlige fagskolestudentene er i overvekt med om lag 60%. De offentlige fagskoletilbudene tiltrekker seg mannlige fagskolestudenter i større grad enn de private tilbudene.

Fagskolestudenter tas i nær 66% av tilfellene opp på bakgrunn av yrkesfaglig kompetanse, 20% på grunnlag av generell studiekompetanse og de resterende 14% er tatt opp på bakgrunn av realkompetanse eller annen bakgrunn.

Våren 2013 uteksaminerte fagskolene nær 5000 kandidater, hvorav 57% menn og 43% kvinner. Over 50% av landets fagskoler er lokalisert i det sentrale østlandsområdet.

Aktuelle utfordringer

Selv om mye er gjort de siste årene gjenstår det fortsatt mye for å sikre fagskolen de nødvendige rammebetingelsene og studentene lik rett til utdanning.

Finansiering

Kun halvparten av fagskoleutdanningene er offentlig hel- eller delfinansiert. De øvrige er ren studentfinansiert. Studentene kan søke om lån til skolepenger i Statens Lånekasse, men lånet dekker knapt halvparten av skolepengene. Ulike fagskoletilbud har forskjellige kostnadsnivå avhengig av kostnader til drift og investeringer i nødvendig utstyr. Men det foreligger ingen oversikt over de ulike kostnadsnivåene som kan danne grunnlag for en differensiert finansiering – slik det f.eks. foreligger for de videregående skolene sine forskjellige programområder, eller ved graderte satser for universitets- og høyskoleutdanninger.

Karriereveier med utgang fra yrkesfaglige utdanninger

Fagskoleutdanningen er relativt lite kjent som et praktisk og yrkesrettet alternativ til universitets- og høyskoleutdanning. Dette gjelder også blant rådgivere i både grunnskole og videregående skole, NAV og andre karriereveiledere. Fagskoleutdanningen legger grunnlaget for attraktive karriereveier innen mange fag, men mye gjenstår fortsatt for å synliggjøre fagskoleutdanningen med fleksible overganger i det øvrige utdanningssystemet.

Forvaltningsnivå

Mange gir uttrykk for at all tertiær utdanning bør ligge på samme forvaltningsnivå med staten som ansvarlig, mens andre legger Forvaltningsreformen til grunn, hvor fylkeskommunene er gitt ansvaret for fagskolene.

Mange mener det likevel er grunn til å vurdere om det fylkeskommunale forvaltningsnivået har vist seg egnet til å innfri intensjonen med fagskoleutdanning slik det er definert i § 1a i fagskoleloven.

Samarbeid med næringsliv gir kort vei til jobb

Fagskoleutdanningen særpreges med god kontakt med lokalt næringsliv, og at den raskt møter kompetansebehov i samfunns- og arbeidsliv. Svært mange går rett fra en fagskoleutdanning til jobb – enten de er unge og nyutdannede eller voksne som tar en videreutdanning eller omskolering. En bedre tilgjengelig fagskoleutdanning vil også være et godt alternativ for de mange som gjør feilvalg i forbindelse med universitets- og høyskoleutdanning. Bedre rådgivning, og markedsføring, av fagskolen ville også bidratt til at vi fanget opp flere før de faller fra på høgskole/universitet. Dette vil også være en meget god samfunnsmessig investering, da det er rundt 30% som ikke fullfører en påbegynt universitets- eller høyskoleutdanning.

Lik rett til utdanning og finansiering av fagskoleutdanning

Innenfor de offentlige fagskolene har det vært diskutert ulike kriterier og vilkår som bør være del av en framtidig bærekraftig finansieringsmodell for å sikre god kvalitet i fagskoleutdanningen, og lik rett til utdanning for studentene:

- basistilskudd (for påregnelighet og kvalitet i tilbudene basert på ny kostnadsnøkkel)
- studenttilskudd (for å fremme dynamikk i tilbudene)
- utviklingstilskudd (utviklingsaktivitet for å imøtekomme nye kompetansebehov)

Stipend på lån til skolepenger fra Lånekassen, etter mønster av utenlandsstudenter, bør også vurderes – samtidig som satsen for lån til skolepenger justeres til det reelle kostnadsnivået. For å sikre en forsvarlig og rettferdig finansiering må det foreligge et system som gir jevnlig oppdatert oversikt over de ulike kostnadsfaktorene som danner grunnlag for finansieringen. KOSTRA – beregningene for de forskjellige programområdene på videregående skole kan være en aktuell modell, men det råder usikkerhet om denne greier å skille mellom de ulike elementene knyttet til fagskoledrift og videregående skoledrift. Modellen må bl.a. dekke driftskostnader, kapitalkostnader til utstyr og bygningsmasse og faglig og pedagogisk utvikling – samt skille mellom ulikheter i de forskjellige fagområdene. Alternativt kan en tenke en gradering av utdanninger i forhold til kostnadsnivå slik vi finner det for utdanninger i UH-systemet.

En pågående diskusjon handler om vilkår for likebehandling av studentene, jf. gratisprinsippet, uavhengig av hvilken tilbyder studentene velger. Vi forstår at en umulig kan doble innsatsen til fagskolen over ett statsbudsjett, men tenker at en opptrappingsplan over en viss tid og videre dialog om prinsipper for offentlig finansiering kan være et sted å starte.

Synliggjøring

Rådet for offentlige fagskoler – RFF arbeider med å utvikle en strategi for bedre synliggjøring av fagskoleutdanningen. Aktuelle målgrupper er spesielt arbeidsgivere, studenter og rådgivere i grunnskoler og videregående skoler, samt NAV og andre karriereveiledere. Det bør diskuteres i hvilken grad og hvordan det offentlige kan bidra i dette arbeidet.

Hensiktsmessig utdanningssystem

Etablering av et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og tilpasning til det europeiske rammeverket kan bidra til mer smidige overganger i det norske utdanningssystemet. Viktige forutsetninger blir da at lover, forskrifter og retningslinjer kan bidra til å virkeliggjøre de gode intensjonene for fagskoleutdanningens videre utvikling.

Det vil også være viktig at man får en aksept på at et arbeidsår for en fagskolestudent i de offentlige fagskolene er like langt og omfattende som en høyskolestudent. Samme omfang av læringsarbeid bør også være en selvfølge. Fagskolepoeng bør derfor erstattes med studiepoeng.

Studiepoeng er også viktig for mange bedrifter som konkurrerer om oppdrag både nasjonalt og internasjonalt. Mange bedrifter må i anbudskonkurranser levere oversikt over kompetansen i bedriften, og erfarer da at fagskolepoeng ikke gir kompetansecreditt, slik som studiepoeng gir. De taper da i konkurransen.

Ved å opprettholde skillet mellom fagskolepoeng og studiepoeng, vil derfor mange bedrifter bli satt i en vanskelig situasjon med tap av oppdrag.

Distriktsvennlig utdanning

Høyskole- og universitetssektoren har gjennom de siste årene vært gjennom en prosess som har gitt flere fusjoner med større enheter som resultat. Dette har gitt sterkere og større fagmiljøer med uttalt målsetning om å høyne kvaliteten og redusere kostnadene. Dette er en utvikling som også kan være aktuell for fagskolesektoren. Det er imidlertid viktig at man også har tilbud ute i distriktene hvor rekrutteringen til mange yrkesfag er stor. En for sterk sentralisering vil kunne føre til redusert rekruttering på flere fagområder.

Helseutdanningene og arbeidslivets behov

Samhandlingsreformen medfører at arbeidsoppgaver flyttes mellom spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten. Det gir kommunehelsetjenesten et større ansvar. Dette krever at kommunen har tilstrekkelig kompetent personell som samarbeider godt både innad i kommunal sektor og med spesialisthelsetjenesten. Fagskoleutdanningene er nært knyttet til arbeidslivets kompetansebehov og er derfor særlig relevant for utfordringene i kommunene. Fagskolenes styrke er evnen til å tilby spesialiseringer som er utviklet i nært samarbeid med arbeidslivet. Kvalifisert personell utgjør den viktigste ressursen i helse- og omsorgstjenesten. Tilgang på kvalifisert personell er en forutsetning for å kunne gjennomføre reformer og opptrappingsplaner innen denne tjenesten.